

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

“เด็กพิเศษ” หมายถึง เด็กปกติที่มีลักษณะทางกายภาพหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากสภาพปกติทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ หรือสังคม ซึ่งความเบี่ยงเบนนี้ถึงขั้นกระทบกระเทือนต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก” (วาริ ธิระจิตร, 2545, น. 3) โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ เด็กปัญญาเลิศ-ปัญญาอ่อน เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ เด็กออทิสติก เด็กที่มีความบกพร่องทางภาษา และเด็กที่ด้อยความสามารถทางการเรียน

ย้อนกลับไปประมาณ 15-20 ปี คำว่า เด็กพิเศษ (Special Children) ซึ่งมาจากคำว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ยังไม่เป็นที่รู้จัก ได้รับการยอมรับ และสังคมไทยยังไม่เปิดโอกาสให้กับเด็กพิเศษมากเท่าปัจจุบัน ส่งผลให้พ่อแม่ ผู้ปกครองที่มีลูกเป็นเด็กพิเศษรู้สึกจนปัญญาไม่กล้าเปิดเผยและซักถามบุคคลอื่นเรื่องการเรียน และพัฒนาการของลูกตน ทำให้เด็กพิเศษเหล่านั้นไร้ที่ยืนในสังคม แต่ปัจจุบันประชาชนเริ่มได้รับข้อมูล ข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กพิเศษมากขึ้น โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องการศึกษา การบำบัดรักษา และการก่อกองเด็กกลุ่มนี้ รวมทั้งมีการทำงานร่วมกันเป็นสหวิทยาการมากขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการหลายแขนง พ่อแม่ และผู้ปกครอง ส่งผลให้การช่วยเหลือดูแลเด็กกลุ่มนี้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เช่น มีความพยายามที่จะให้เด็กกลุ่มนี้อยู่ร่วม เรียนร่วมกับเด็กปกติมากยิ่งขึ้น เน้นให้เด็กพิเศษได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อสามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองอย่างมีความสุข ไม่เป็นภาระของบุคคลอื่นมากนัก สามารถอยู่ร่วมกับคนในครอบครัว ในสังคม และในที่ทำงานโดยไม่ต้องรู้สึกแปลกแยก จนกระทั่งสามารถดูแลตนเองหรือประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ในที่สุด

ทั้งนี้การที่จะสร้างโอกาสและความเท่าเทียมกันในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของเด็กพิเศษต้องอาศัยกระบวนการหลายอย่าง ซึ่งกระบวนการที่มีความสำคัญคือ การศึกษาดังนั้นการจัดแนวทางการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เด็กพิเศษได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกับเด็กปกติ รวมทั้งให้เด็กพิเศษแสดงความสามารถและศักยภาพที่ซ่อนเร้นได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะช่วยให้เด็กพิเศษเหล่านี้สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้เช่นเด็กปกติ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา แก่ เด็กพิเศษหลายหน่วยงานได้พยายามพัฒนาแนวทางการศึกษาและสื่อการเรียนการสอน สำหรับเด็กพิเศษให้เหมาะสมและมีคุณภาพมากที่สุด สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่บัญญัติว่า เด็กทุกคนย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง

กอปกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 วรรค 2 บัญญัติว่า การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร การเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ ซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาสต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

นอกจากนี้ การประชุมระดับโลกขององค์การการศึกษาและวัฒนธรรม (UNESCO) ได้กล่าวว่า เด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กทุกคน เด็กแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนใคร มีความสนใจ ความสามารถ และความต้องการในการเรียนรู้ แตกต่างกัน การจัดการศึกษาสำหรับเด็กต้องจัดให้สอดคล้องกับลักษณะที่หลากหลายของเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา ต้องมีส่วนร่วมในการได้รับการศึกษาในโรงเรียนปกติทั่วไป ทางโรงเรียนจะต้องจัดบริการทางการศึกษาให้แก่เด็กเหล่านี้ด้วย

การให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้มีโอกาสเรียนรวมกับเด็กปกติเป็นการจัดการแบ่งแยกทางสังคมอย่างหนึ่ง การเรียนรวมเป็นการสอนคนให้ดำรงชีวิตร่วมกัน ดังนั้นการศึกษาจึงควรเป็นลักษณะของการศึกษาเพื่อคนทุกคน (Education for All) ไม่ใช่การศึกษาที่จัดให้เด็กปกติในโรงเรียนหนึ่งและเด็กที่มีความต้องการพิเศษในอีกโรงเรียนหนึ่ง

จากข้อมูลตารางที่ 1.1 พบว่า ในปี 2544 จำนวนคนพิการมากถึง 1,100,761 คน แบ่งตามประเภทของลักษณะความพิการ ความพิการทางกายและการเคลื่อนไหวสูงสุด ร้อยละ 46.6 รองลงมาเป็นความพิการทางการได้ยินและสื่อความหมาย ร้อยละ 21.9 ความพิการทางสติปัญญา และการเรียนรู้ ร้อยละ 20.2 ส่วนความพิการทางการมองเห็นและความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม ร้อยละ 11.2 และ 7.4 ตามลำดับ

ตารางที่ 1.1

จำนวนและร้อยละของคนพิการ จำแนกตามเพศ และ

ลักษณะความพิการ 5 ประเภท พ.ศ. 2544

ลักษณะความพิการ	จำนวน			ร้อยละ		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
พิการทางการมองเห็น	123,157	70,556	52,601	11.2	10.7	11.9
พิการทางการได้ยินและสื่อ ความหมาย	240,904	126,759	114,146	21.9	19.3	25.8
พิการทางกายและการเคลื่อนไหว	512,989	320,514	192,473	46.6	48.7	43.4
พิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม	81,262	50,589	30,673	7.4	7.7	6.9
พิการทางสติปัญญาและการ เรียนรู้	222,004	134,489	77,515	20.2	20.4	17.5
รวม	1,100,761	657,769	442,992			

หมายเหตุ: ลักษณะความพิการตอบได้มากกว่า 1 ลักษณะ

ที่มา: รายงานการสำรวจคนพิการ พ.ศ. 2544 สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

จากตารางที่ 1.2 พบว่า ใน พ.ศ. 2546-2549 มีเด็กพิการที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 5,749 6,085 6,449 และ 6,645 คน ตามลำดับ เด็กพิการที่ศึกษาในโรงเรียนทั่วไปที่จัดการเรียนร่วมใน พ.ศ.2546-2548 มีจำนวนมากขึ้นทุกปี ซึ่งใน พ.ศ. 2548 มีจำนวนมากถึง 238,479 คน ถือว่าเพิ่มขึ้นมาจากปี พ.ศ. 2547 จำนวน 61,224 คน หรือร้อยละ 34.5 แสดงให้เห็นว่า ช่วงระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมาเด็กพิการในประเทศไทยนั้นมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้มีโรงเรียนการศึกษาพิเศษและโรงเรียนทั่วไปที่จัดการเรียนร่วมรับนักเรียนเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 1.2
จำนวนเด็กพิการในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาพิเศษ
ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษและ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สถานศึกษาที่จัดการศึกษาพิเศษ	2546	2547	2548	2549
1. โรงเรียนการศึกษาพิเศษ : โสตศึกษา	5,923	5,879	5,944	5,996
2. โรงเรียนการศึกษาพิเศษ : สอนคนตาบอด	351	329	320	336
3. โรงเรียนการศึกษาพิเศษ : บกพร่องทางสติปัญญา	5,749	6,085	6,449	6,645
4. โรงเรียนการศึกษาพิเศษ : บกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ	223	257	279	312
5. โรงเรียนทั่วไปจัดการเรียนรวม	160,992	177,255	238,479	-
รวม	173,238	189,805	251,471	-

ที่มา: งานด้านข้อมูลและสารสนเทศกลุ่มแผนงานและงบประมาณ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2549

ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้พยายามพัฒนาแนวทางการศึกษาและสื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิเศษเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีการดำเนินการจัดการเรียนการศึกษาพิเศษเป็น 2 รูปแบบ คือ การจัดการศึกษาพิเศษแบบเฉพาะความพิการ และการจัดการศึกษาพิเศษรูปแบบการเรียนรวม (ผดุง อารยะวิญญู, 2542, น. 42) ในการจัดการศึกษาพิเศษแบบเฉพาะความพิการจัดให้กับเด็กที่มีความพิการในระดับรุนแรงจน ไม่สามารถเรียนรวมในโรงเรียนปกติได้ เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นต้น สำหรับการจัดการศึกษาพิเศษรูปแบบการเรียนรวม (Mainstreaming) เป็นกระแสหลักของแนวคิดการจัดการศึกษาพิเศษในปัจจุบัน ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวนอกจากจะทำให้เด็กพิเศษไม่เสียโอกาสในการศึกษาแล้ว ยังทำให้เด็กพิเศษสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้โดยไม่รู้สึกละแวกแยกอีกด้วย

จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กพิเศษ บุคลากรที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ในโรงเรียน หรืออาจารย์พิเศษ รวมทั้งจิตแพทย์ที่ให้คำปรึกษาแก่เด็กพิเศษมีส่วนสำคัญที่สุดต่อพัฒนาการของเด็กพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์การศึกษาพิเศษ ที่นอกจากจะช่วยพัฒนาแนวทางการศึกษาและการเรียน การสอนที่เหมาะสมแล้วยังช่วยกระตุ้นและพัฒนาศักยภาพของเด็กพิเศษอีกด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (2540, น. 14) กล่าวว่า “...การคัดเลือกครูเข้าสอนก็ขอให้เลือกครูที่มีศรัทธา มีใจ มีคุณลักษณะเหมาะสมมาทำการสอน เพราะครูที่มีใจ มีศรัทธาต่อวิชาชีพสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาได้...” ดังนั้นการคัดเลือกอาจารย์การศึกษาพิเศษนอกจากจะต้องผ่านวิธีการสรรหาและการพัฒนาเป็นอย่างดีในเบื้องต้นแล้ว ยังควรเลือกอาจารย์การศึกษาพิเศษที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมด้วย ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อพัฒนาการของเด็กพิเศษ หากอาจารย์การศึกษาพิเศษมีความเชี่ยวชาญและมีใจรักที่พร้อมช่วยเหลือเด็กพิเศษอยู่เสมอแล้ว จะสามารถเข้าถึงและเข้าใจเด็กพิเศษได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งส่งผลให้เด็กพิเศษได้รับการพัฒนาทั้งด้านการเรียนและสังคมอย่างเต็มที่ตามกำลังศักยภาพของเด็กพิเศษนั้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์การศึกษาพิเศษ

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์การศึกษาพิเศษที่ให้การการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร ศึกษาอาจารย์ปกติและอาจารย์การศึกษาพิเศษ เฉพาะฝ่ายมัธยมศึกษาของโรงเรียนจิตรลดา รวม 60 คน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐานของอาจารย์การศึกษาพิเศษ ในทัศนะของคณาจารย์

คำนิยามศัพท์

เด็กพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (Intellectual Deficiency) ความบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning Disabilities) ความบกพร่องในการสื่อความหมาย พฤติกรรม สังคมและการเรียน (Autistic Disorder) โดยมีผลการตรวจวัดระดับสติปัญญา ในโครงการงานส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพของนักเรียนของโรงเรียนจิตรลดา

แนวทางการศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่สำหรับเด็กพิเศษ ที่มีการเรียนร่วมกับเด็กปกติ ในโครงการงานส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพของนักเรียนของโรงเรียนจิตรลดา

อาจารย์การศึกษาพิเศษ หมายถึง บุคคลที่มีหน้าที่ในการสอนเด็กพิเศษ ในโครงการงานส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพของนักเรียนของโรงเรียนจิตรลดา

คุณลักษณะของอาจารย์การศึกษาพิเศษ หมายถึง คุณสมบัติหรือสิ่งที่บ่งชี้ถึงความดี ความเหมาะสม ในด้านความรู้ความสามารถ ความประพฤติและบุคลิกภาพของอาจารย์การศึกษาพิเศษ

คุณลักษณะของอาจารย์การศึกษาพิเศษ ด้านภูมิรู้ คือ คุณสมบัติส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการ

คุณลักษณะของอาจารย์การศึกษาพิเศษ ด้านภูมิธรรม คือ ลักษณะที่ดีในการประพฤติดีและสุจริต ทั้งกาย วาจา และใจ

คุณลักษณะของอาจารย์การศึกษาพิเศษ ด้านภูมิฐาน คือ ลักษณะที่ดีด้านบุคลิกภาพ และมีมนุษยสัมพันธ์ดีเข้าได้กับบุคคล